

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО, ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО, РЕСТАВРАЦІЯ

УДК 7.02+79

Цитування:

Чумаченко О. П. Перфомансність як засіб створення артоб'єктів у творчості сучасних українських художників. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 42. С. 10–15.

Chumachenko O. (2022). Performance as Means of Creating Art Object in Creativity of Contemporary Ukrainian Artists. *Mystetstvoznavchi zapysky*: zb. nauk. pr., 42, 10–15 [in Ukrainian].

Чумаченко Олена Петрівна,
кандидат культурології,
докторантка
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0001-7803-9181>
chumachenko10@ukr.net

ПЕРФОМАНСНІСТЬ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ АРТОБ'ЄКТІВ У ТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ

Мета роботи – розглянути принцип перфомансності у творчості сучасних українських художників як засіб створення артоб'єктів. Як **методологію дослідження** використано аналітичний метод, суть якого в контексті нашої статті полягає в зборі та вивченні теоретичного матеріалу про мистецьку акцію «Народження народження», яка відкриває унікальний проект «Космогонія», виставки «Artarmor», «Уламки сонця», артоб'єкти – «Річка-Любов», «Світ крізь рожеві окуляри», «Друг», «Рівновага», «Драбина», «Рух супрематизму», «Троянда вітрів», «Протистояння навпроти Бессарабки» та ін.; герменевтичний метод застосовано для інтерпретації принципу перфомансності як засобу створення артоб'єктів у творчості сучасних українських художників, теоретичний метод – для узагальнення підсумків. **Наукова новизна** статті полягає в тому, що вперше розглянуто принцип перфомансності як засіб створення артоб'єктів у творчості сучасних українських митців. **Висновки.** У статті досліджено перфомансність як засіб створення артоб'єктів у контексті творчості сучасних українських художників на прикладі робіт А. Логова (проект «Уламки сонця»), П. Антипа (проект «Космогонія»), П. Бевза, Ю. Вакуленко, Н. Білик (проект «Artarmor»), Д. Іви («Бронзовий мураха»), В. Падун і Л. Падун («Світ крізь рожеві окуляри»), О. Лідаговського («Річка-Любов»), «Рівновага», «Драбина»), О. Золотарьова («Рух супрематизму»), «Троянда вітрів», «Протистояння навпроти Бессарабки»), О. Годунова («Друг»), стінопис «Жлич роду», який створили Я. Власенко-Бернацька та Ю. Абрамова. Артоб'єкт, маючи власні художні та функціональні особливості, у творчості сучасних українських художників виступає не лише як нова художня форма, а й засіб комунікації, який поєднує в собі різні матеріали, методи: живопис може бути синтезований з графікою, скульптура – з інсталяцією, перфоманс може супроводжуватись відеорядом. У контексті сучасної соціокультурної реальності артоб'єкт – це відповідь на навколишні події, це виклик і рефлексія одночасно. Залучаючи принцип перфомансності, який має елементи візуалізації, видовищності, гри та масовості, українські митці у своїх артоб'єктах відображають власне бачення реальності, сучасної культурної ситуації. Щодо створення артоб'єктів відсутні певні правила: наприклад, скульптура незвичної форми може поєднувати в собі папір і дерево. Головне – це ідея, яку митець доносить до реципієнта.

Ключові слова: візуалізація, артоб'єкт, українське сучасне образотворче мистецтво, скульптура, графіка, перфоманс, комунікація.

Chumachenko Olena, Ph.D., Candidate of Cultural Studies, National Academy of Culture and Arts Management
Performance as Means of Creating Art Object in Creativity of Contemporary Ukrainian Artists

The purpose of the article is to consider performance as a means of creating an art object in the creativity of contemporary Ukrainian artists. **The research methodology.** An analytical method is used to collect and study theoretical material about the "Birth of Birth" artistic action, which opens the unique "Cosmogony" project, the exhibitions "Artarmor", "Shards of the Sun", art objects – "River-Love", "The World through Rose-Coloured Glasses", "Friend", "Equilibrium", "Ladder", "Movement of Suprematism", "Wind Rose", "Confrontation opposite Bessarabka", and others. A hermeneutic method is applied to interpret the principle of performance as a means of creating art objects in the work

of modern Ukrainian artists, while a theoretical method is used to summarise the results. **The scientific novelty of the paper** is that for the first time the principle of performance is studied as a means of creating art object in the creativity of contemporary Ukrainian artists. **Conclusions.** The article examines performance as a means of creating art objects in the context of the work of modern Ukrainian artists, using the example of the works of A. Logov ("Sun Fragments" project), P. Antyp ("Cosmogony" project), P. Bevz, Yu. Vakulenko, N. Bilyk ("Artarmor" project), D. Iva ("Bronze Ant"), V. Padun and L. Padun ("The World Through Pink-Coloured Glasses"), O. Lidahovskyi ("River Love", "Equilibrium", "Ladder"), O. Zolotariova ("The Movement of Suprematism", "Wind Rose", "Confrontation opposite Bessarabka"), O. Hodunov ("Friend"), mural "The Call of the Family", created by Ya. Vlasenko-Bernatska and Yu. Abramova. The art object, having its own artistic and functional features, in the work of modern Ukrainian artists acts not only as a new art form, but a means of communication that combines a mixture of different materials, methods, painting can be combined with graphics, sculpture with installation, performance may be accompanied by a video sequence. In the context of modern socio-cultural reality, an art object is a response to the surrounding events, it is a challenge and a reflection at the same time. Invoking the principle of performance, which has elements of visualisation, spectacle, play, mass, Ukrainian artists emphasise the creation of art objects that, in the modern cultural situation, reflect their vision of modern reality. The main feature of the art object is the absence of a canon or any rules in the process of its creation, a sculpture of an unusual shape can be combined with paper and wood. The main thing is the idea that the artist conveys to the recipient.

Key words: visualisation, art object, Ukrainian modern fine art, sculpture, graphics, performance, communication.

Актуальність теми дослідження. Сучасна соціокультурна ситуація в Україні зараз пропонує нове бачення мистецької реальності, виникає потреба в переосмисленні традиційних художніх виставок, які від висвітлення творчості окремих художників рефлексують до репрезентації громадянської позиції митців. Останнім часом у мистецькому просторі України більшість експозицій проходить із залученням принципу перформансу як засобу створення артоб'єктів; і яскравим прикладом цього є виставки «Вікна», «Artarmor», «Що зі світлом», «Одне з одним. Просторові діалоги», «Уламки сонця» та ін. Тож ця тематика потребує детального дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Щодо розробки нашої теми в контексті мистецтвознавчих параметрів, зазначимо, що окремо тематику перформансності вивчали В. Іванова-Биканова, Н. Хома, В. Петров, R. Goldberg, G. Klein, W. Sting; питання артоб'єктів у термінологічному та мистецтвознавчому ракурсах практично не досліджували з теоретичного погляду, але є багато репрезентативного матеріалу щодо артоб'єктів на теренах України. Наприклад, лише в Києві за останні місяці створено артоб'єкти «Скульптура друга», «Залізний трон», «Великий шовковий шлях», «Протистояння навпроти Бессарабки». Також у дослідження залучено багато репрезентативного матеріалу щодо артоб'єктів на території регіонів України.

Мета роботи – розглянути принцип перформансності у творчості сучасних українських художників як засіб створення артоб'єктів.

Виклад основного матеріалу. Творчість українських художників завжди привертала до себе увагу. Українське образотворче мистецтво

славлетне видатними іменами, але останні роки показали, що митці можуть знаходити нові форми й засоби не лише як уособлення власної творчості, а і як прояв власної громадянської позиції. Залучаючи принцип перформансності, який має елементи візуалізації, видовищності, гри та масовості, українські митці у своїх артоб'єктах відображають власне бачення реальності, сучасної культурної ситуації.

Артоб'єкт має власні художні та функціональні особливості; безперечно, артоб'єкт виступає новою формою сучасного образотворчого мистецтва. Це нова форма відображення сучасної реальності, глобалізм дає змогу розглядати артоб'єкт як засіб комунікації, артоб'єкт поєднує в собі різні матеріали, методи: живопис може бути синтезований з графікою, скульптура – з інсталяцією, перформанс може супроводжуватись відеорядом. У контексті сучасної соціокультурної реальності артоб'єкт – це відповідь на навколишні події, це виклик і рефлексія одночасно. Артоб'єкт виконує відповідні функції, основною є візуалізація об'єкта й повернення до нього емоційної уваги глядача. Головною особливістю артоб'єкта є відсутність канону або якихось правил у процесі створення, тобто живопис може поєднуватися з відеорядом, скульптура незвичної форми з папером і деревом. Головне – ідея, яку митець доносить до реципієнта. Одночасно навіть на вигляд абсолютно абстрактна ідея може нести в собі символічний зміст. Зараз артоб'єкти спрямовані на цілеспрямоване відображення подій сучасності. Використовуючи мозаїку, скло, метал, залізо, художники створюють шедеври, які емоційно підтримують націю у важкі сучасні часи.

Яскравим прикладом є виставка «Уламки сонця» сучасного українського художника Антона Логова, яка була представлена в YA Gallery. Головною метою цієї експозиції є пошук світла в повній темряві. Сам митець наголошував: «Сьогодні неможливо абстрагуватись від думок про війну. Всі мої роботи, створені за час, поки триває повномасштабне вторгнення, є виходом енергії, це певний меседж світові» [9]. У цьому проєкті поєднано живопис і графіку, у живописі превалюючим є колір, який підкреслено пластичністю емалі. Диск Сонця виступає сакральною формою, яка підкреслюється жовтими, чорними, білими відтінками. Абстракцію митець обрав не випадково: вона дає можливість глядачам замислитись, знайти щось своє в цій метафоричній та узагальнюючій фарбі, поверхні. Ця виставка транслює відповідний зміст, мотив замислення про наслідок цивілізаційної, навіть ядерної катастрофи для нашого світу.

Щодо яскраво вираженого перформансу у створенні артоб'єктів, то справді унікальним явищем в Україні є створення 12 листопада 2022 року в Луцьку найбільшої картини у світі. Зараз особливо важлива роль мистецтва, тому в Музеї сучасного українського мистецтва Корсаків реалізують великий артпроект «Космогонія». Давній сюжет створення світу відображений у Космогонії. Куратором цього проєкту є Віктор Корсак, а роботу протягом наступного року буде створювати відомий український художник Петро Антип. Площа картини буде 2000 м², триста фрагментів будуть її складовими. Цікаво те, що єдине ціле водночас може бути й окремим артоб'єктом. Основу картини становить давнє філософське питання – для чого цей світ і яку роль у ньому виконує людина. Видовищність та унікальність цього проєкту полягає в тому, що гостей запрошено спостерігати за створенням експозиції за допомогою онлайн-трансляції, а також офлайн.

Дивовижною щодо мистецтвознавчого ракурсу стала виставка «Artarmor», яку проводили в Національному музеї України в Другій світовій війні. Сутність її полягала у створенні унікальних артоб'єктів – бронеплит, якими користувались військові. Перетворювали ці плити на артоб'єкти українські художники П. Бевза, А. Логов, Ю. Вакуленко, Н. Білик. В експозиції – десять бронеплит, які розмалювали митці. Цей проєкт активно підтримали учасники фонду Ukraine For Heroes, також до створення експозиції

долучились представники креативної агенції McCann Kyiv.

З початку військових подій митці активно висловлюють свою громадянську позицію за допомогою мистецтва. На виставці The naked room разом із ГО «Музей сучасного мистецтва» художники створили «живу» виставку, яку з елементами перформансності можна доповнювати та змінювати в реальному часі.

Перформансність у створенні артоб'єктів можемо бачити й у серці столиці України: «...до дня міста Харкова місцева майстерня Metalstyle створила композицію «Єднання» у формі двох металевих повністю дзеркальних краплин. Вони мали розташовуватися на центральній площі міста, але інтенсивні обстріли це унеможливили. Зрештою сферами вирішили прикрасити простір A-Station поблизу метро Арсенальна в Києві. Як повідомив Віталій Кличко, за задумом авторів, краплини тяжіють як до землі, так й одна до одної, символізуючи єдність двох міст – столиці України Києва та Харкова» [5].

Унікальним артоб'єктом у Києві (Дарницький район) став стінопис «Клич роду», який створили Яна Власенко-Бернацька та Юлія Абрамова. Мурал символізує повернення українців до рідних домівок [5].

У контексті нашої тематики особливо актуальним є створення біля с. Мар'янки Черкаської області артоб'єкта «Серце України». У ньому символічно поєднані всі області України. Представлена ця композиція у формі крил, розмальованих автентичним орнаментом кожного регіону. У центрі крил серце. О. Скічко зазначає: «Ми хотіли створити до 30-річчя нашої України щось особливе. Маємо не лише пам'ятати минуле, а й творити сьогодення. Я був неприємно вражений, коли вперше побачив на Черкащині Географічний центр України – непримітний і недобудований пам'ятний знак посеред поля. Тому ми вирішили створити там унікальний артоб'єкт: символічно поєднати всю Україну в одному місці. І мені приємно, що серце України – саме на Черкащині. Приїжджайте, послухайте, як воно б'ється» [4].

У жовтні 2022 року в Києві біля станції метро Почайна встановили дивовижний артоб'єкт – скульптуру англійського бульдога (робота Олега Годунова, її висота – 4,7 м). А в червні на Майдані Незалежності облаштували незвичну залізну інсталяцію у вигляді залізного трону з популярного телесеріалу «Гра престолів». «Для його створення були використані уламки активної броні танка, частини підбитої військової техніки, кулеметні

стрічки, снаряди, каністри та солдатські фляги із зони АТО. Декілька тижнів «Залізний трон» був доступний для загалу поблизу Лядських воріт, а відтак повернувся до своєї домівки – Запорізького музею» [1].

Незвичним за задумом і формою з елементами перфомансності є артоб'єкт «Великий шовковий шлях». У новому дизайнерському «Сільпо», який знаходиться у маркет-молі «Даринок» дизайн виконано в стилі Великого шовкового шляху. «За задумом відвідувачі можуть здійснити подорож найекзотичнішим відрізком цього шляху – від Дунхуа (Китай) до Самарканда (Узбекистан). Інтер'єр виконаний у пустельних тонах: під стелею йдуть каравани з верблюдами, на стінах зображені сценки з ринкового життя, які розповідають історію загадкового Сходу, а замість прилавків покупці підходять до барвистих шатрів з гастрономією та іншими товарами» [1].

Але найбільш контекстуальною є робота молодого українського скульптора Олексія Золотарьова «Протистояння» (жовтень 2022 р.). В її основі – ідея протистояння і боротьби за свободу. Інсталяція являє собою залізну кулю з дротами. Також ця робота має назву «Протистояння навпроти Бессарабки», оскільки встановлена на бульварі Тараса Шевченка.

У контексті звернення до історичного дискурсу появи сталевих артоб'єктів зазначимо, що ще Пабло Пікассо виставляв на розгляд суспільства сталевий артоб'єкт «Голова бика» з металобрухту.

В Україні перший артоб'єкт зі сталі було зроблено в 1895 році, це відома «Пальма Мерцалова», матеріалом для створення цього артоб'єкта стали рейки, які в той час виробляли на заводі. Цей артоб'єкт отримав Гран-прі Міжнародної виставки, яка проходила в Парижі.

Цікавий сталевий артоб'єкт встановлено біля станції метро «Шулявка», він має назву «Рух супрематизму», виконаний з металу, бетону та сталі. Сучасний український художник Олексій Золотарьов намагався представити світобудову у вигляді нескладних геометричних форм, надаючи руху його важким металевим складникам. Але артоб'єкт «Троянда вітрів» Олексія Золотарьова привертає до себе особливу увагу. Цей об'єкт з'явився в контексті міжнародного фестивалю Kyiv Sculpture Project. «Під час створення конкурсної роботи Олексія цікавила насамперед форма – трикутники в певній композиції. Було важливо надати почуття

динаміки. Осмислення поняття троянди вітрів як географічного чи геральдичного елемента було покладено в основу твору» [13]. Перфомансність в основі самої композиції: «на експозиції у Кооператив скульптура вписана в геометричну конструкцію – символічну «раму». Як будь-яке оформлення, вона робить витвір мистецтва виразнішим. Робота підвішена в найвищій точці конструкції. Завдяки цьому вона стає кінетичною» [13]. Ідея постійного руху, закладена у витвір, означає, що все змінюється навколо нас, і наш внутрішній світ також, усе це співзвучно з трояндою вітрів.

Незвичний артоб'єкт з елементами перфомансності глядачі мають змогу побачити й на київських Позняках. Це дивовижний фонтан із нержавійної сталі у вигляді чотирикутної груші. Гігантський фрукт притягує погляди спостерігачів своїми гладкими металевими формами. Струмені води відтіняють сталеву фактуру фонтану й надають об'єкту неймовірно привабливий блиск [7].

Важливі в цьому контексті роботи українського митця О. Лідаговського. Він експериментує з матеріалами: створюючи артоб'єкт, застосовує гіпс, картон, бронзу та сміття. «Проте особливе місце в його спадщині посідають сталеві артоб'єкти. Як правило, це об'ємні фігури з нещільно прилеглими один до одного листів нержавійної сталі, які мають дзеркальний блиск і плавні лінії. Відстань між металевими пластинами повністю прибирає будь-яку громіздкість, яку метал міг надати художній композиції» [7]. «Хвилі повітря і світла пронизують сталеві листи, а різні кути огляду здатні повністю змінити перше враження від об'єкта. Матеріальні та об'ємні фігури раптово розсипаються на найтонші сталеві лінії, щоб за хвилину знову злитися в цілісні жіночі образи. Зі строгого і холодного металу автор уміє створити твори, що викликають у випадкових перехожих теплі та романтичні емоції» [7]. Скульптор створив роботи «Річка-Любов» і «Дівчина, яка приміряє хмари».

Металевий артоб'єкт «Річка-Любов» предстала собою пару закоханих, які дивляться в очі одне одному. Ця металева скульптура відкрита в серпні 2014 року та розташована на Хрещатику 15/4 (зараз знаходиться на Пейзажній алеї). «Незвичайну, на перший погляд, назву композиції автор пояснив дуже просто. Річку часто сприймають як занурення в певний динамічний та захопливий стан. У такому самому стані часто перебувають і закохані. Фігури чоловіка та

жінки наче застигли в чарівній миті свого кохання» [6]. Не менш цікаві інші артоб'єкти, які створив Олексій Лідаговський: це й повітряна композиція «Рівновага», яка знаходиться на вулиці Болсуновська; й артоб'єкт «Драбина» на Русанівській набережній.

Не менш перформансні артоб'єкти українських митців Володимира Падуна та Людмили Падун «Світ скрізь рожеві окуляри» (висота 2,9 м, вага 250 кг, встановлена на Співочому полі); найбільші в Україні перукарські ножиці встановлені на вулиці Цитадельна (висота 3 м, автор Є. Хворостовський); скульптура великої бронзової мурахи (вага 200 кг, розташована біля кінотеатру «Україна» на вулиці Городецького, створив український скульптор Дмитро Ів), яка тримає монетку з написом на удачу й на щастя, кожен може покрутити цю монетку й отримати гарне побажання. Цікавим є і артоб'єкт «Рогатка» в Святошинському районі. «Зовні ... схожий на справжнісіньку рогатку, вже заряджену й готову вистрілити будь-якої миті. Проте замість гумки до неї прив'язані червоні стрічки. А «п'ятку», куди зазвичай вкладали камінь, щоб вистрілити, ландшафтні дизайнери зобразили у вигляді невеликої лавочки» [7].

Але найбільше перформансність як засіб створення артоб'єктів втілюється у створенні артоб'єкта в Харкові, який є 3D-візуалізацією звуків міста. Також у подібних проєктах беруть участь Київ та Одеса, звуки кожного міста записали, і вони були трансформовані в артоб'єкти за допомогою 3D-візуалізації.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше розглянуто принцип перформансності як засіб створення артоб'єктів у творчості сучасних українських митців на прикладі робіт А. Логова (проєкт «Уламки сонця»), П. Антипа (проєкт «Космогонія»), П. Бевза, Ю. Вакулєнко, Н. Білик (проєкт «Artarmor»), Д. Іви («Бронзовий мураха»), В. Падун і Л. Падун («Світ крізь рожеві окуляри»), О. Лідаговського («Річка-Любов», «Рівновага», «Драбина»), О. Золотарьова («Рух супрематизму», «Троянда вітрів», «Протистояння навпроти Бессарабки»), О. Годунова («Друг»), стінопис «Клич роду», який створили Я. Власенко-Бернацька та Ю. Абрамова.

Висновки. Артоб'єкт, маючи власні художні та функціональні особливості, у творчості сучасних українських художників виступає не лише як нова художня форма, а й засіб комунікації, який поєднує в собі різні матеріали, методи: живопис може бути

синтезований із графікою, скульптура – з інсталяцією, перформанс може супроводжуватись відеорядом. У контексті сучасної соціокультурної реальності артоб'єкт – це відповідь на теперішні події, це виклик і рефлексія одночасно. Залучаючи принцип перформансності, який має елементи візуалізації, видовищності, гри та масовості, українські митці у своїх артоб'єктах відображають власне бачення реальності, сучасної культурної ситуації. Головною особливістю артоб'єктів є відсутність певних правил щодо їх створення: наприклад, у скульптурі незвичної форми можуть бути поєднані папір і дерево. Головне – це ідея, яку митець доносить до реципієнта.

Література

1. Артоб'єкти Києва: маленькі скульптури і великі інсталяції. URL: <https://bit.ua/2019/12/art-kyiv-2019/> (дата звернення: 10.09.2022).
2. Вісім виставок червня: про оборону Києва та сумбурні емоції. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/culture/art/326779-vistavki-chervnya> (дата звернення: 15.09.2022).
3. Іванова-Биканова В. Є. Політичний перформанс як чинник антикризового політичного менеджменту. *Політикус* : наук. журнал. 2021. № 5. С. 34–39.
4. На Черкащині створять унікальний артоб'єкт «Серце України». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3285751-na-cerkasini-stvorat-unikalnij-artobekt-serce-ukraini.html> (дата звернення: 15.09.2022).
5. «Символи єдності». Добірка українських артоб'єктів, створених після 24 лютого. URL: <https://suspilne.media/285738-dobirka-ukrainskih-artobektiv-stvorenih-pisla-24-lutogo/> (дата звернення: 15.09.2022).
6. Скульптура «Річка-Любов», Київ. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/71097_s_kulptura-reka-lyubov.htm (дата звернення: 17.09.2022).
7. Стальные арт-объекты Украины. URL: <https://metinvestholding.com/ru/media/news/staljne-art-objekti-ukraini> (дата звернення: 10.09.2022).
8. Хома Н. М. Політичний перформанс як постмодерна форма соціального протесту. URL: <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2014/1/5.pdf> (дата звернення: 10.09.2022).
9. Уламки сонця. Антон Логов. URL: <https://yagallery.com/exhibitions/ulamki-soncyu> (дата звернення: 10.09.2022).
10. Goldberg R. Performance Art: From Futurism to the Present. London; New York: Thames & Hudson. 2001.
11. Klein G., Sting W. Performance: Positionen zur zeitgenössischen szenischen Kunst. Bielefeld: Transcript. 2005.

12. Petrov V. O. Performance Art: Genesis and Evolution. Sententia. *European Journal of Humanities and Social Sciences*. 2015. Vol. 2. P. 200–211.

13. Ukrainian sculptor Oleksii Zolotariov in conversation with Sasha Gomeniuk. URL: <https://web.archive.org/web/20210803140334/https://www.artworldnow.com/2013/11/ukrainian-sculptor-oleksii-zolotariov.html> (дата звернення: 10.09.2022).

References

1. Art objects of Kyiv: small sculptures and large installations. Retrieved from: <https://bit.ua/2019/12/art-kyiv-2019/> [in Ukrainian].

2. Eight exhibitions in June: about the defense of Kyiv and turbulent emotions. Retrieved from: <https://www.the-village.com.ua/village/culture/art/326779-vistavki-cherhvnya> [in Ukrainian].

3. Ivanova-Bikanova, V. E. (2021). Political performance as a factor of anti-crisis political management. *Politicus: Science. Magazine*, 5, 34–39 [in Ukrainian].

4. A unique art object "Heart of Ukraine" will be created in Cherkasy region. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3285751-na-cerkasini-stvorat-unikalnij-artobekt-serce-ukraini.html> [in Ukrainian].

5. "Symbols of unity." A selection of Ukrainian art objects created after February 24. Retrieved from: <https://suspilne.media/285738-dobirka-ukrainskih-artobektiv-stvorenih-pisla-24-lutogo/> [in Ukrainian].

6. Sculpture "River Love", Kyiv. Retrieved from: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/71097_skulptura-reka-lyubov.htm [in Ukrainian].

7. Steel art objects of Ukraine. Retrieved from: <https://metinvestholding.com/ru/media/news/staljne-art-objekti-ukraini> [in Russian].

8. Khoma, N. M. Political performance as a postmodern form of social protest. Retrieved from: <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2014/1/5.pdf> [in Ukrainian].

9. Fragments of the sun. Anton Logov. Retrieved from: <https://yagallery.com/exhibitions/ulamki-soncyu> [in Ukrainian].

10. Goldberg, R. (2001). *Performance Art: From Futurism to the Present*. London; New York: Thames & Hudson. [in English].

11. Klein, G., Sting, W. (2005). *Performance: Positionen zur zeitgenössischen szenischen Kunst*. Bielefeld: Transcript [in English].

12. Petrov, V. O. (2015). Performance Art: Genesis and Evolution. Sententia. *European Journal of Humanities and Social Sciences* [in English].

13. Ukrainian sculptor Oleksii Zolotariov in conversation with Sasha Gomeniuk. Retrieved from: <https://web.archive.org/web/20210803140334/https://www.artworldnow.com/2013/11/ukrainian-sculptor-oleksii-zolotariov.html> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 12.10.2022
Отримано після доопрацювання 14.11.2022
Прийнято до друку 22.11.2022*